

EXERCIȚII DE CREAȚIE ȘI COMUNICARE DIN PERSPECTIVA CONSILIERII FILOSOFICE

SANDU FRUNZĂ¹

DIALOG ȘI CREAȚIE ÎN CONDIȚIILE VIEȚII COTIDIENE

Acțiunile desfășurate în condițiile concrete ale vieții reprezintă, în cea mai mare măsură, o serie de exerciții de creație și de comunicare prin care ființa umană se aduce pe sine în fața sa sau în fața celorlalți. Ori sunt mijloace prin care individul se pune în situația de a fi față-către-față cu o transcendență al cărei chip îl poate citi doar prin structurile imaginative ale propriei sale minți sau ale propriilor sale trăiri. Faptul că, prin intermediul culturii religioase, Occidentul ne aduce imaginea ființei creată după chipul divinității are, printre altele și în mare măsură, și rolul de a pune în lumină structura relațională a omului. Ea se manifestă nu numai prin actele de comunicare în care este angajat de funcțiile sale existențiale, ci și de dialogul intenționat în care intră sub semnul întâlnirilor. În dialog, existența sa poate deveni ceva semnificativ, iar viața sa se poate revela ca ceva ce trebuie și poate fi îmbunătățit și trăit în mod autentic.

Într-o conferință SCIRI (*Seminarul de Cercetare Interdisciplinară a Religiiilor și Ideologiilor*), în care vorbea despre întâlnirile în planul hermeneuticii existențiale dintre Lucian Blaga și Constantin Noica, filosoful Teodor Dima afirma: „Omul este o ființă creatoare, care își depășește mereu creația, dar care, tocmai de aceea, nu-și poate depăși condiția de creator”². Suntem astfel situați în mai multe planuri de înțelegere a existenței, dar cu o semnificație comună vizibilă dincolo de diferențierile pe care le aduc. Fie că ne lăsăm inspirați de reflecțiile sapiențiale ale lui Protagoras privind măreția și unicitatea omului – care poate să își dea propria sa măsură, fie că ne ducem cu gândul la interpretările ideologice ce tind să facă din om ființa supremă care dă sens vieții umane, de fiecare dată ajungem să relevăm, în limbaje mai mult sau mai puțin metaforice, condiția creatoare a ființei umane. Această ființă își relevă unicitatea în faptul că stă sub semnul unei transcenderi infinite dată de actele sale creatoare. Dar în același timp, ființa umană

¹ Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării.

² Teodor Dima, „Întâlniri electivă – Lucian Blaga și Constantin Noica/Elective Meetings – Lucian Blaga and Constantin Noica”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 5 issue 14 (2006): 144–150.

nu se poate confunda cu infinitul, ci trebuie să se mențină în individualitatea sa – care face parte din condiția sa de creator. Omul se integrează propriei sale deveniri autentice deoarece, așa cum afirma Lucian Blaga:

Destinul creator al omului nu e un fapt circumscris de un vag finalism metafizic, ci are aspectul unei saturații finaliste, cu structuri și accesorii precise care îl reliefează ca atare. Toate aceste considerații nu fac, evident, decât să aducă o nouă contribuție la definiția plastică a omului ca ființă cu totul singulară în univers. Omul, așa cum e, e o ființă unică în lume. Și sunt unele stele care îi luminează numai lui – stele interzise fiarelor din peșteri și îngerilor din cer deopotrivă³.

Punem creația, în mod obișnuit, printre preocupările speciale care ne situează în orizontul spiritual. Ceea ce face din creație un act privilegiat al unor ființe ce se diferențiază prin înclinații speciale și rezultate înălțătoare. La fel de bine, însă, este să plasăm creația în orizontul misterului vieții ca atare. Ceea ce scoate la iveală o dimensiune mai profundă a creației, legată de cotidian și de continua revelare a omului prin modul său de a se regăsi pe sine în acțiunile de zi cu zi. Ființa umană este o ființă singulară în universul cunoscut tocmai pentru că unicitatea sa este, de fapt, un act de creație continuă în care persoana este angajată cu toată existența sa. Omul nu este numai creator de obiecte, de destine sau de revelații ale misterului, ci și creator al lumilor sale. Omul este creator al propriei sale deveniri pentru că este creatorul propriei sale vieți.

CREAȚIE ȘI SCHIMBARE INTERIOARĂ

Situându-ne în perspectiva vieții omului ca toți ceilalți oameni, sesizăm că una dintre formele cele mai semnificative de creație ale individului ce își trăiește existența pe diverse paliere ale desfășurării ei este dată de modelările și schimbările intenționate ale propriei sale vieți. Ce înseamnă să produci o schimbare semnificativă în viața ta? Am sesizat în activitatea mea de consiliere filosofică faptul că, în mod obișnuit, indiferent de gen sau vârstă, oamenii gândesc schimbarea sub aspectele sale exterioare. Sunt prezente, de exemplu, diverse opțiuni ce pot merge de la schimbarea locului de muncă, la schimbarea casei și automobilului până la alegerea garderobei în urma unui exercițiu intensiv de *shopping*. Dar mai ales, indivizii au impresia că schimbă ceva inițiind o înnoire în ceea ce privește oamenii din jurul lor, așteptându-se ca ceilalți să facă ceva diferit în raport cu ei. Adesea, încearcă să își schimbe viața dorindu-și să facă în așa fel încât ceilalți să-și modifice atitudinile pe care le au față de ei. Cel mai adesea, nu le este la îndemână să recunoască faptul că dificultățile cu care se confruntă și rezolvarea problemelor lor nu sunt legate de ceilalți, ci de capacitatea sau incapacitatea lor de a se adapta la ceea ce doresc cu adevărat să fie. Constatăm, adesea, că oamenii pretind că sunt

³ Lucian Blaga, „Artă și valoare”, în *Trilogia valorilor*, vol. III, Editura Humanitas, București, 1996, p. 190.

ceea ce își doresc să fie fără a face un efort constant de situare în propriul lor proiect personal.

Dincolo de această orientare instinctivă spre exterioritate, este un fapt cunoscut că schimbarea lumii începe cu o transformare interioară. Un lucru știut de majoritatea celor ce aleg aspectele exterioare ale schimbării, fiindu-le mai la îndemână sau pentru că aduc aparența unui confort imediat. Persoana ce își pune în valoare forța sa creatoare intrinsecă ajunge să conștientizeze faptul că putem să regenerăm lumea noastră numai dacă mai întâi declanșăm un proces de îmbunătățire a vieții noastre. Procesul unei creșteri personale este aici fundamentul oricărei revigorări a lumii și a sensurilor pe care le asociem înnoirilor ce intervin în viața noastră și pe care le integram unui proces de comunicare cu ceilalți.

Refacerea legăturilor cu propria noastră lume interioară trebuie să fie fundamentul oricărei reconstrucții a vieții personale. Făcând un efort foarte mare, putem parcurge acest drum singuri sau putem să mai diminuăm povara căutărilor, nesiguranțelor, ambiguităților lăsându-ne însoțiți de un consilier personal. Pentru a ajunge la o stare de echilibru existențial, avem nevoie de construcția unei filosofii de viață care să ne situeze în primul rând pe noi în propria noastră viață. Aceasta presupune, ca prim pas, o schimbare la nivelul nostru de gândire și de acțiune. Este nevoie, mai întâi, de o analiză a propriei noastre conștiințe, a propriilor trăiri și a modului personal de raționalizare a căilor de situare în existență. Mai apoi e necesară o circumscriere a valorilor pe care le asumăm ca fiind situate într-un proces de expansiune relațională, de comunicare eficientă. Modul nostru de acțiune este cel mai adesea marcat de strategia de comunicare prin intermediul căreia ne dezvoltăm conexiunile cu lumea. Într-o lume a relațiilor globale, în centrul tuturor proceselor de comunicare trebuie să stea eul relațional cu valorile sale, îndeosebi valorile pe care le asociem eticii.

Modul nostru de a ne situa în propriul univers relațional trasează coordonatele lumii noastre. Structura relațiilor în care suntem angrenați în calitate de ființe sociale și spirituale este influențată de cosmosul relațional al propriei noastre lumi interioare. Pentru a pune în ordine acest univers, avem nevoie de o intervenție la nivelul felului de gândire și de acțiune care să ne conducă spre o pace interioară. Pe această stare naturală a ființei noastre trebuie, mai departe, să edificăm armonia cu ceilalți și cu lumea pe care o considerăm a fi dezirabilă din punct de vedere al propriilor noastre alegeri de viață. O împăcare cu noi și o bună creștere a stimei de sine ne ajută să ne sustragem tendinței de a ne angaja în războiul purtat, din inerție, de toți împotriva tuturor, nefiind în mod obișnuit războiul nostru, ci mai degrabă acțiunea involuntară în care ne lăsăm angrenați de ceilalți.

Știu. Veți spune că pacea este și ea o parte a războiului nevăzut. Și dacă nu este încă, înseamnă că e pe cale de a deveni. Însă marea diferență vine din faptul că nu e războiul celorlalți, ci este lupta noastră, personală, a fiecăruia. Ea presupune, în felul său, o formă de sacrificiu. Dar tot ceea ce se poate produce mustește de semnificațiile vieții și ale luminii. E o inițiere pe drumul celor care au început să își transforme viețile pentru că au început să își transforme relația cu ei înșiși și relațiile cu ceilalți într-un proces de transcendere spre profunzimile interioare și spre orizontul plin de speranță și libertate al lumii.

Schimbarea intenționată a propriei vieți este o formă complexă de a crea, de a iubi și de a comunica.

CREAȚIE ȘI IUBIRE

E adevărat că numai iubind învățăm să trăim și să murim frumos. Însă iubirea nu este numai o artă a trăirii frumoase. Iubirea este însuși sufletul vieții, este tot cerescul ei. Fără iubire, omul este sortit neantizării, nu este decât praf și cenușă risipite pe căile vieții. E cunoscut faptul că iubirea este moartea morții și desăvârșirea vieții. Este de neînțeles cum ființele umane nu intră în logica libertății lor, care este una a acelei alegeri care ne situează mai aproape de ființă. Intrarea în jocul neantizării este doar un mod de a ne opune logicii ființării, de a ne situa în contradicție cu devenirea cea mai proprie eului personal, este un refuz al participării la firescul vieții. Libertatea utilizată ca o formă de neadecvare la datul existențial ne împiedică să înțelegem caracterul natural al iubirii, al fericirii și al autenticității. Oamenilor le sunt date iubirea, fericirea, autenticitatea, nu ca realități supraadăugate vieții, ci ca un dat existențial pe care nu îl pot ignora decât printr-o utilizare improprie a libertății.

Una dintre formele concrete în care se manifestă forța creatoare a iubirii umane este realizarea binelui. Din imaginarul biblic avem moștenită tradiția asocierii creației cu ceea ce este perceput ca fiind frumos pentru că este în același timp și bun, și este bun pentru că este creația unei iubiri ce face posibilă apariția binelui.

Într-unul dintre dialogurile avute în cadrul întâlnirilor de consiliere filosofică, o persoană – pe care o voi numi Doamna B – a dorit să își clarifice situația existențială căreia a trebuit să îi facă față. Ea mi-a mărturisit că a avut o perioadă când și-a făcut un ideal de viață din săvârșirea binelui. Însă a constatat cu surprindere că aproape de fiecare dată când a făcut binele i s-a răspuns cu un rău, uneori cu un rău mult mai mare decât binele săvârșit. A împărțit bucata sa de pâine, a dat din ceea ce avea și din ceea ce nu avea, a împărțit rugăciunea sa și a împărțit chiar bucata sa de cer. Nimic nu a oprit apariția cu precădere a răului ca răspuns. Îmi spunea că nu înțelegea unde a greșit. Până într-o zi când pur și simplu s-a oprit. Nu din purtarea pașilor săi pe căile binelui, ci s-a oprit din contabilizarea răului lăsat în urmă de ceilalți, din măsurarea dureroasei indiferențe care părea mai grea decât orice imagine biblică a reprezentării ei, din sesizarea întunericului sufletesc ce era revărsat asupra sa de cei ce au beneficiat de binele la realizarea căruia a fost și ea prezentă și din numărătoarea tuturor înstrăinărilor de natura morală cu care era întâmpinată. Însă, în această tânjire după liniștea personală, s-a instalat treptat o mică insatisfacție pe care o descria în termenii: deși nu mă pot imagina decât de partea realizării binelui, de atunci parcă nici binele realizat de mine nu mai este atât de pregnant, dar nici prezența răului ca răspuns nu îmi mai creează dezechilibre majore la nivel afectiv și existențial.

Cineva care se ocupă de adicții ar putea destul de ușor să integreze această situație în zona dependenței în raport cu realizarea binelui. O asemenea dependență poate fi trăită la fel de dureros ca orice altă adicție. Dacă ne-ar veni ideea ca unei

asemenea persoane să îi aplicăm *Testul personalității altruiste*⁴, cel mai probabil că acesta ar putea să ne indice un nivel excesiv de altruism și de dependență în raport cu nevoia de a-i mulțumi pe ceilalți, dar și de insatisfacție la nivelul comunicării cu sine și cu ceilalți.

Însă dialogul filosofic a relevat faptul că răspunsul pe care îl aștepta Doamna B s-a dezvăluit în chiar modul în care și-a construit propria poveste în dialogul pe care l-am avut pe marginea situației dilematice în care considera că se află. Situația de dependență rezidă în special din faptul că binele se transformă într-un scop personal, pe când el ar trebui să fie mai degrabă un mijloc care se suprapune, parțial, peste realizarea scopului într-un plan care depășește registrul personal al celui ce pune în mișcare forța binelui. Dacă judecăm binele ca un scop care se răsfrânge în mod pozitiv asupra persoanei care acționează în vederea binelui, apare tendința de a-l pune în schema logică a așteptărilor de tip cauză-efect. Putem ajunge, astfel, să considerăm că binele făcut celorlalți trebuie să se întoarcă drept răspuns al celorlalți care să producă rezultatele pe care noi le considerăm a fi dezirabile în raport cu propriile așteptări. Doamna B avea acest tip de așteptări: punând în mișcare forța binelui trebuie să ai parte de un răspuns similar din partea celorlalți, dacă se poate chiar imediat și într-un plan de existență asemănător. Însă ceea ce rezulta era faptul că, lansând forța binelui, ea stârnea mai degrabă forța răului, cu o intensitate mereu crescândă. Binele fixat ca scop nu produce o răsfrângere a binelui ca realizare a așteptărilor noastre. În relația noastră cu înfăptuirea binelui, altruismul presupune că acțiunea în vederea binelui nu se realizează sub forma unui dialog în care cineva adresează o întrebare și celălalt oferă un răspuns, iar reciprocitatea se instalează prin faptul că au loc în lanț provocări și răspunsuri de orientare și intensitate similară. Pentru realizarea intenționată a binelui trebuie să ne organizăm întreaga acțiune sub semnul simbolismului darului.

Probabil aici ar fi util să ne amintim de distincția pe care Constantin Noica o făcea între comunicare și cuminecare. Relevând rolul decisiv al comunicării în dezvoltarea creativității umane, el afirma:

Comunicarea este de ceva, cuminecarea e în sânul a ceva, într-un ceva. Comunicarea trebuie să fie, și în orice în caz, tinde să fie fără rest; cuminecarea nu se petrece decât dacă există un rest, și cu atât mai bine cu cât zona de rest e mai mare. Comunicarea e de date, de semnale sau chiar de semnificații și înțelesuri; cuminecarea e de subînțelesuri. Viața și societatea nu ar fi nimic fără înțelegere și înțelesuri, dar ar fi totdeodată prea puțin fără subînțelegere și subînțelesuri.⁵

Atunci când a decis că binele este ceva de înfăptuit, Doamna B ar fi trebuit să se concentreze mai puțin pe ideea că „mai binele poate deveni dușmanul binelui” și să se plaseze într-un orizont al comunicării în care întotdeauna există un rest care ține de caracterul inepuizabil al darului. Cuminecarea poate fi aici adusă în discuție

⁴ Les Barbanell, *Adio, vinovăție! Cum să scapi de nevoia de a-i mulțumi pe ceilalți*, traducere de Cristina Spătaru, Editura Trei, București, 2011, p. 105.

⁵ Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 228.

ca modalitate de depășire a așteptării rezultatului imediat și situare în planul sensului, a semnificațiilor inepuizabile, a subînțelesului pe care îl cuprinde fiecare răspuns la gesturile pe care le încercăm cu semnificație. Comunicarea se integrează de la sine cuminecării de îndată ce înțelegem acțiunile noastre din perspectiva darului. Spre deosebire de schimb, care ne ține captivi în sfera comunicării, darul ne deschide spre cuminecare dacă înțelegem că el se realizează sub forma unui dialog, care întotdeauna presupune un răspuns, dar acesta se situează mereu pe un alt plan de existență, implicând o mare varietate de acțiuni și de actori ce contribuie la realizarea darului. Realizarea binelui nu este o relație de reciprocitate închisă între un Eu și un Tu care au un chip foarte clar determinat. Această relație este adesea a unei reciprocități ce implică prezența unui Tu Transcendent, de maniera celui descris de Martin Buber⁶. Însă darul se poate realiza și sub forma unei relații dialogale asimetrice, așa cum poate fi regăsită în scrierile lui Emmanuel Levinas⁷.

Idealul de viață de săvârșire a binelui poate să își găsească aici locul atât în sfera dialogului și a reciprocității, cât și în recunoașterea prilejuită de prezența celuilalt. Fie într-un caz fie în celălalt, alteritatea se afirmă prin investiția pe care un subiect o face sub semnul unei intersubiectivități în care individul este responsabil de starea de bine a celuilalt, indiferent de ce tip de răspuns ar putea să primească în registru personal. Altruismul este parte a dialogului, chiar și atunci când reciprocitatea nu ne apare ca un act simetric. Relația de recunoaștere nu își relevă semnificația în termenii morali ai binelui și răului, ci în planul aducerii în existență fie sub semnul mecanismelor transcenderii specifice reciprocității, fie sub acțiunea trăirii intensității situații față-către-față. Particularitățile cu privire la înțelegerea caracterului personal al ființei umane pot fi regăsite într-o construcție armonioasă în premisele filosofice utilizate de Dumitru Stăniloae⁸. Aducerea în existență și reciprocitatea sunt sintetizate, de această dată, în ideea destinului creator al ființei umane. El se creează pe sine în perspectiva actualizării binelui ca energie naturală a realizării chipului în dinamica asemănării cu divinitatea.

Într-o asemenea perspectivă, diminuarea insatisfacției ce însoțește adicția de realizare a binelui ca mod de câștigare a bunăvoinței celorlalți se poate realiza prin conștientizarea faptului că scopul înfăptuirii binelui nu este binele ca atare, după cum binele nu poate fi inclus unei logici tranzacționale specifice schimbului. El funcționează mereu potrivit unei logici a darului ca mod de comunicare simbolică. Structurile existențiale trebuie modelate potrivit unei asemenea comunicări. În această perspectivă, scopul principal trebuie să fie cel al împlinirii iubirii cu care ne comunicăm pe noi înșine, al iubirii cu care comunicăm cu ceilalți. Este vorba, în

⁶ Martin Buber, *Eu și Tu*, traducere și prefață de Ștefan Aug. Doinaș, Editura Humanitas, București, 1992; Iulia Grad, *Filosofia dialogului și criza comunicării în gândirea lui Martin Buber*, Editura Eikon, Cluj, 2013.

⁷ Emmanuel Levinas, *Între noi. Încercare de a-l gândi pe celălalt*, traducere de Ioan Petru Deac, Editura ALL, București, 2000; Antonio Sandu, „A Levinasian Opening on the Affirmative Ethics of Care”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 15, issue 43 (2016): 28–47.

⁸ Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 55; Iulia Medveschi, Nicolai Gori, „Towards an Anthropology of Communion”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 16, issue 46 (2017): 77–81; Iuliu-Marius Morariu, „Between Mystique and Theory. Ethics of the Religious Thinking in Dumitru Stăniloae's work”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 16, issue 48 (2017): 153–156.

cele din urmă, de iubirea care ne face să fim ceea ce suntem și, în același timp, ne transcende înspre un orizont resimțit ca un dialog continuu. Excesul în dorința de a realiza binele pentru ceilalți poate fi resimțit ca o lipsă asemănătoare prezenței răului. Suntem aici foarte aproape de perspectiva metafizică asupra răului în care gândirea creștină imaginează răul ca o absență, ca o lipsă a prezenței binelui. Putem afirma că puțină moderație nu poate să îi strice nici măcar binelui. A acționa cu măsură, chiar și atunci când este vorba despre valorificarea binelui, este un mod de a vedea că echilibrul și simțul măsurii pot fi benefice pentru trăirea virtuții și pentru o viață bună. În felul acesta, viața trăită în comun poate deveni un model pentru exercițiul spiritual al aspirației spre fericire. Dacă ne amintim cu Aristotel că „fericirii îi este proprie activitatea sufletului conformă cu virtutea”⁹, atunci am putea să ne propunem mai întâi ca realizarea virtuții să înceapă în spiritul cultivării prieteniei, din moment ce „prietenia constă mai mult în a iubi decât în a fi iubit”¹⁰, pentru ca mai apoi – după acest exercițiu prealabil al acțiunii în vederea împlinirii binelui pentru ceilalți – să ajungem la conștiința faptului că „iubirea este asemănătoare unui act creator”¹¹ și să o integrăm vieții cotidiene ca act al creației de sine.

În privința insatisfacției continue resimțită de Doamna B, în ciuda faptului că a rămas mereu fidelă idealului său de realizare a binelui, pe lângă alte resurse s-a dovedit utilă reflecția pe marginea unei afirmații făcută de Dumitru Stăniloae, care arăta că

...omul rămâne un vas spiritual în continuu efort de a se deschide tot mai mult spre a comunica și a primi comunicarea. E un vas și un izvor care primește și se revărsa însă mereu în mod limitat. El trăiește atât necesitatea de a se revărsa și primi tot mai mult, cât și bucuria celuilalt de revărsare continuă a lui și de primire a ei. E un izvor care nu încetează niciodată de a se revărsa și un vas a cărui sete de a primi revărsarea altor izvoare în el nu se satură niciodată¹².

Doamna B a ajuns la concluzia că una dintre soluțiile potrivite pentru ea este aceea de spiritualizare a acțiunii realizării binelui.

GÂNDIREA POZITIVĂ CA SITUARE CREATIVĂ ÎN LUMINA VIEȚII

Activitatea de consiliere filosofică ne poate conduce la ideea că – din perspectiva celor care apelează la asemenea întâlniri – trăim azi între extreme precum criză și euforie, pesimism și optimism, întuneric și lumină. Parcă au dispărut zonele intermediare. După cum pare de neregăsit în lumea noastră capacitatea de a trăi în mod echilibrat și cu respect pentru firesc. Pare să fie tot mai îndepărtat modul autentic de a exista pe care îl asociem cu tot ceea ce înseamnă cultivarea unei perspective optimiste asupra vieții, adică a avea o gândire pozitivă.

⁹ Aristotel, *Etica Nicomahică*, Ediția a II-a, Introducere, traducere, comentarii și index de Stella Petecel, Editura IRI, București, 1998, p. 39.

¹⁰ *Ibidem*, p. 175.

¹¹ *Ibidem*, p. 197.

¹² Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 103.

Există un curent foarte puternic de critică a gândirii pozitive. Este o atitudine cultivată ca o modă culturală de către oameni care revendică un statut intelectual ridicat. Ei plasează în mod ironic preocuparea pentru cultivarea gândirii pozitive în domeniul autoiluzionării, al amăgirii, al gesturilor mecanice, al imposturii intelectuale și al pierderii de timp. Cel mai adesea criticii fac abstracție de dimensiunea ontologică a acestei gândiri, limitându-se la conținuturile ei psihologice și de cunoaștere asupra cărora au o percepție foarte îngustă. Ei sunt lipsiți de înțelegerea faptului că a fi pozitiv înseamnă a sta în lumina vieții. Cel ce stă în lumină nu se lasă orbit de ea. El are conștiința faptului că există lumini și umbre, că există întunericul cu nuanțele sale. El asumă faptul că orientarea gândirii spre latura pozitivă a dinamicii existențiale presupune un efort constant de construcție și situare într-o ontologie a luminii. Este un mod de a fi sănătos și optimist.

La baza gândirii pozitive stă conștiința faptului că marea taină a vieții este legată de faptul că există ziua de azi. Tocmai de aceea, un izvor al înțelepciunii este înțelegerea că ceea ce putem face azi nu trebuie reprogramat pentru mâine. Trăirea în viitor face ca ziua de azi să își piardă din misterul său, iar omului să-i fie diminuată intensitatea vieții și capacitatea de a se pune în valoare cu întreg potențialul său. Izvorul succesului este înțelepciunea zilei de azi, exprimată în termenii tradiției: nu amâna pentru mâine ce poți face astăzi.

O persoană care m-a rugat să îi formulez un gând pe care să îl utilizeze ca suport al ieșirii de sub povara lipsei de sens care o însoțește cu fiecare nouă zi pe care o începe i-am spus:

Dă-i clipei tale răgaz, dar nu o lăsa să treacă fără să te bucuri de plinătatea ei, de toate șansele pe care ți le oferă, pe care doar azi le poți vedea în adevărata lor lumină. Ceea ce nu trăiești acum, este greu de crezut că vei mai trăi vreodată. Aceasta nu înseamnă să renunți la proiecțiile tale în viitor și la planurile tale detaliate legate de tendințele pe care trebuie să le urmezi și de obiectivele pe care le ai de îndeplinit. Însă mâine este o altă provocare, cu datul ei și cu neputințele ei. Puterea ta este dată de naturalețea cu care actualizezi darurile zilei de azi, de firescul cu care azi pregătești ziua de mâine. Poate nu ar trebui să îi ignori pe cei care susțin că nu îți aparține decât ziua de azi. Chiar pentru simplul fapt că numai azi poți trăi bucuria așteptării zilei de mâine, ori numai pentru că azi face posibilă pregătirea zilei de mâine. Azi este intervalul tău privilegiat pentru întrezărirea eternității, pentru trăirea sub semnul speranței întâlnirii ființei. Dar, mai mult decât atât, azi este locul unde viitorul tău se naște. De fapt, lucrul cel mai important pe care îl putem spune în acest moment este că viitorul reprezintă, în cea mai mare măsură, modalitățile prin care te cauți pe tine și te regăsești pe tine într-un prezent pe care merită să îl conștientizezi ca atare. Clipa de acum te așteaptă în reprezentările tale și în construcțiile tale cele mai neașteptate. Ea este creată pentru a te aștepta cu răbdare în locul potrivit. Nu te grăbi să ajungi acolo înainte de a te fi bucurat de tot ceea ce viața îți oferă, de tot ceea ce ești tu însuși, de tot ceea ce aduc ceilalți la întâlnirea cu tine. Gândește-te la faptul că, în cea mai mare măsură, viitorul este căutarea prezentă a ceea ce poți să îți imaginezi că ești tu. Asumă-ți deschiderea unei asemenea reflecții și folosește trăirea prezentă pentru a ajunge la cea mai bună ipostază a ta¹³.

¹³ Sandu Frunză, *Din Fișele întâlnirilor de consiliere filosofică ale Doamnei S*, Cluj-Napoca, 2017.

Trăirea în prezent nu înseamnă o închidere în intervalul temporal al zilei, ci utilizarea potențialului ei pozitiv. Trăirea clipei de acum presupune conștientizarea unei dinamici existențiale ce poate să ne fie favorabilă dacă o umplem cu conținuturile pozitive ale gândirii noastre, ale acțiunii noastre, ale ființei noastre. Este util aici să ne amintim o expresie cu semnificații complexe cum este „devenirea întru ființă” ce cuprinde în sine ideea trecerii prin lume ca „petrecere”. Ideea de petrecere, așa cum o găsim formulată la Noica, valorifică sensul original al cuvântului în limba română, care avea forța de a releva atât ceea ce se petrece în lume sau în viață, cât și semnificațiile trecerii și petrecerii omului prin lume, ceea ce trimite la o trecere ritualică a omului și a lumii sub forma devenirii și conviețuirii întru ființă, ceea ce înseamnă și o transfigurare întru ființă¹⁴.

Din punct de vedere spiritual, ceea ce se întâmplă pe pământ nu este efemer, face parte din eternitatea noastră. Prin urmare, construcția personală asupra căreia ne decidem trebuie să stea sub semnul semnificației pe care o dăm vieții de zi cu zi și sub semnul eternității căreia îi suntem livrați. În dinamica natural-spiritual trebuie să înțelegem că există o dialectică a finitului și infinitului, intrinsecă eului personal ca ființă situată în lume, dar mereu mânată de transcendere spre infinit. Gândindu-mă la o povestire exemplară, cum este povestea vieții filosofului Teodor Dima¹⁵, îmi vine în minte ideea că, raportându-ne la dinamica finitudinii noastre, trebuie să ne asumăm și faptul că – atunci când vorbim despre trecere și petrecere – nu putem spune că omul trece în neființă, oricât de bine ne pare că sună această expresie prin care desemnăm în mod cultural trecerea celorlalți. Omul este livrat infinitului, în forme dintre cele mai tainice, pe care le putem doar parțial explica și înfățișa. Ține de modul de a fi al infinitului ca orice reprezentare să fie mereu parțială și să vizeze doar în forme simbolice esența sa.

Tocmai de aceea omul postmodern revine la povestire pentru a comunica experiențele simbolice pe care nu le poate îndeajuns exprima. Povestirea devine, ca și mitul de altădată¹⁶, o formă de raționalizare a acelor manifestări ale existenței care nu se lasă cuprinse decât în formule subtile ce aduc împreună rațiunea și trăirea. Omul erei digitale revine la o formă complexă de *storytelling*, cea a povestirilor filosofice și a dialogurilor sapiențiale¹⁷. Deși vizează condiția umană, povestirile nu se mai integrează sistemului complex al marilor narațiuni. Ele își păstrează, totuși, semnificația și puterea originală deoarece sunt trăite cu viața omului ca toți oamenii și îl vizează pe acesta în mod direct, dincolo de orice generalitate a referinței ce dă conținut narațiunii.

¹⁴ Constantin Noica, *op. cit.*, 60.

¹⁵ Sandu Frunză, „Sandu Frunză despre bine și frumos așa cum le-a învățat de la Teodor Dima”, Ianuarie 3, 2019. <https://frunzasandu.wordpress.com/2019/01/03/sandu-frunza-despre-bine-si-frumos-asa-cum-le-a-invatat-de-la-teodor-dima/>

¹⁶ Klaus Fog, Christian Budtz, Baris Yakaboylu, *Storytelling. Branding in Practice*, Springer, Berlin, 2005; Sandu Frunză, „Human Condition and the Sacred in the Digital Era”, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 18, issue 52 (2019): 156–169.

¹⁷ Sandu Frunză, *Comunicare și consiliere filosofică*, Editura Eikon, București, 2019.